

## נספח

איגרת ר' מאיר בן שמעון מנרבונה, מתוך 'ספר מלחמת מצוה'<sup>85/</sup>

### חלק I

ואכתוב הנה דברי האגרת אשר כתבתי זה כמה [229 ע"א] לסתור דברי הדוברים סרה על יי' ועל החכמים ההולכים בדרכי התורה התמימה ויראי השם. והמה חכמים בעיניהם ובודים דברים מלבם ונוטים לצד מינות ומדמים להביא ראייה לדבריהם מדברי ההגדות אשר מפרשים הם לפי דברי טעותם. חלילה חלילה לאל שלא היתה כונת החכמים אשר אמרום כדעתם וכונתם. והמקום יסכים על ידינו לטוב. וילמדנו לקח טוב. אמן אמן סלה. ימים רבים לישראל ללא אלהי אמת (וללא אלהי אמת) וללא תורה וללא כהן מורה ותהי האמת נעדרת ושרש ראש ולענה מן המתברכים בלבם פורה כי לא מצאו נביאיהם חזון ושלח במשמני חסידיהם רזון. וגם אמנה מחסדי האל ית' [ברך] עלינו נתן לנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה ויקם מקרבנו נביאים וחסידיים עמודי עולם בראותם תורה משכחת מישראל לרוב הצרות ולכובד עול הגלות והגזרות.

כתבו לנו תורה שבעל פה וסודיה בדרך חכמתם הרחבה מקצתם בדרך רמזים וסודות ומקצתם בדברים כפשטן לא נעלם מהם דבר גדול <ו>דבר (ו)קטן. ועיקרי התורה באמונת הש"ס אשר בה ישיגו באיה ארחות חיים לעולם שכלו חיים בארה תורתנו התמימה באור נגלה והם גם כן יצאו בעקבותיה, לבאר עיקריה, אשר יחזק ויעשה אותם האדם וחי בהם 'כי חיים הם למוצאיהם' [משלי ד, כב]. וכבר זה כמה שנים מפני חטאותינו וחטאת אבותינו [נו] נגזר עלינו בקרב האויבים גלות כרום זלות ושפלות ונתקיימו בנו תוכחות נביאנו ומוכיחנו לא מצאנו מרגוע וחנינה, והיינו למשל (229ב) ולשגינה תעינו כצאן אין להם רועה היינו כעוגה בלי הפוכה ולקח ממנו קללה תחת היותנו ברכה. וגרמו חטאותינו כי אף קבלתנו הברורות נפלה בהם המחלוקת ורבו הסברות, אף בחיובים ופטורים ובהתרים ואסורים. כמו שאמרו ז"ל: כל ימיהם של שמאי והלל לא נחלקו אלא בשלושה דברים משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל שצרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות. ואף זאת מכל זה כבר בארה לנו תורתנו התמימה 'אחרי רבים להטות' [שמות כג, ג]. לא חסר דבר שלא נתברר לנו ממנה או מדרך הפרט או מדרך הכלל, היאך נתנהג בענייני דתנו וקבלותינו, כמו שנ' [אמר] 'כי לא דבר רק הוא מכם' [דברים לב, מז]. ובה צונו הש"ס ית' [ברך] לשמוע לרב החכמים שיהיו בכל דור ודור ואחריהם אין להרהר כמו שנ' [אמר] בקבלה: רבו המטמאין – טמא, רבו המטהרין – טהר. אין לסור מאחריהם וחייבה התורה מיתה כל העובר על דבריהם. ועתה זה כבר כמה ימים יצאו פתאים וסכלים וגלו פניהם שלא כהלכה באמונת הש"ס ית' [ברך] ובענין התפלה והברכות הסדורות מפי בעלי אסופות דברים שאין להם שרש וענף לא מתורת משה ולא מהנביאים וכתובים ולא מן התלמוד הערוך בידינו מפי רבינא ורב אשי. סוף דבר לא מן התורה ולא מן הקבלה והסברא ואף לא מן ההגדות החיצונות לא שיש מהם איפשר שהם משובשות ואינם נכונות ואין מהם להביא ראייה ולהקשות כל קושיא, כמו שאמרו ז"ל כל מתני' [תין] דלא מתניא

85 בתוך ספר מלחמת מצוה (לעיל הערה 2), 228 ע"ב-235 ע"ב.

בדבי ר' חייא ור' הושעיא לא מתרצתא היא ולא מותבינן מינה תיובתא בבי מדרשא. ואותם הסכלים אמרו לבלתי (230א) תת לאל הקדמון הראשון מאין ראשית ואחרית תודה ותפלה וברכה אוי לנפשם מה הגיע אליהם ומה ראו על ככה סברה נאצו קדוש ישראל נזורו אחר במעלם ויסיעו עצמם מקדמונו של עולם מעונה אלהי קדם ראשון מאין ראשית ואחרון מאין אחרית ומבלעדי אין אלהים כמו שהעידו המקראות רבים ונאמ' [ר] 'אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים' [ישעיה מד, ו] ונאמ' [ר] 'ואתה הוא ושנותיך לא יתמו' [תהלים כג, כח], וכאלה רבים. 'הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד מלבדו' [דברים ו, לט] ואין שני לנגדו, אחד אמתי באחדות תמימה בלי שתוף וצירוף ספירות, ואלהינו ית' [ברך] הוא סבת כל הסבות ועלת כל העלות עושה גדולות המציאם יש מאין ברצונו לבד אמר והיו, הוא יוצרם ובראם ובעת עמדם קראם, לו נאה להודות ולברך ולרומם ולהלל ולהתנפל לפניו ולרומם לו נאה להודות ולברך וכו' ולרומם ולהתפלל לקראו בהודאות וברכות אדון הכל וברא את הכל לא לנבראי שיש להם ראשית ואחרית, והוא משגיח ומנהיג יוכל בכלל ובפרט, כמו שהעידה התורה: 'כי כל דרכי משפט' [דברים לב, ד] אין דבר נעלם ממנו עד אחד. כמו שאמר המקרא על גוי ועל אדם יחד והמקראות רבים אין צריך להביאם. והגלגלים והאופנים וחיות הקדש וכל מה שיקראו חסד >להם ספירות השמים גלגלים ומשרתים< כלי אומנותו של הקב"ה הקדמון מאין תחלה ותכלה כמו שדרשו בפסוק 'ואהיה אצלו אמון' וגו' [משלי ח, ל]. והוא הפועל לכלם ולפעולותיו האחרות ובהם מנהיג הש"ם הקדמון מאין ראשית ית' [ברך] העולם בחקם אשר חק בהם מעולם שלא ישנו תפקידם רק לעת רצונו ישנה הטבעים ויחליף הזמנים (230ב) והרגעים לחדש מופתיו ואותותיו (לאמת דברי נביאיו רצונו ישנה הטבעים ויחליף הזמנים והרגעים לחדש מופתיו ואותותיו לאמת דברי נביאיו) ולהושיע יריאיו ולהודיע כי הוא לבדו {המו} ציאים והמעמידם ובידו לרצונו להחליפם ולהאבידם ואין לשתף עמו דבר כי אין ראוי לשתף הנברא עם בוראו והחומר עם יוצרו והנאצל עם המאציל ולומר שאין אחדותו שלמה רק עמהם הכל אחד כי כל יש ונמצא זולתו הוא בראם והמציאם יש מאין שום ישנה בעולם למקטנם ועד גדולם. וכל המשתף שם שמים לבד אחד נעקר מן העולם. זו היא האמונה הראויה לכל ישראל בעלי הדת להאמין. והנוטה ממנה הרי הוא כופר ומין. ומה נאריך בדברי הסכלים, אשר כל תפלתם וברכותיהם לאלוהות אומרים שהם נבראים ונאצלים שיש להם ראשית ואחרית כי אומרים בשקול דעת סכלותם שכל מי שנקרא ראשון ואחרון יש לו ראשית ואחרית וכתוב 'אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים' [ישעיה מד, ו]. כך מציאנו באחד מספרי טעותם שקראו שמו בהיר. וכך שמעו מקצת מחכמינו מפייהם. ואמרו להתפלל ביום לאל אחד נברא ובלילה לאל אחר למעלה ממנו אבל הוא נברא כמוהו, ובימי הקדש לאחר, ובעשרת ימי תשובה הרבו ימי מבוכה ומשובה להתפלל לאחד נברא ולאחרים למטה ממנו, בשאר ימות השנה עשו בתפלה חלוקות רבות במזג דעתם אשר חסר והיו דראון לכל בשר תולעת סכלותם (231א) לא תמות ואש פתיונם לא תכבה כי אוי לאלהות הרבה ואמרו בחסרון דעתם כי כולם דבוקים זה עם זה והכל אחד. וסכלים האלה אינם משמיעים לאזניהם מ(ה?) שמוציאים בפיהם כי באמת האל אשר בו לבדו ראוי להאמין (ולא ראוי להאמין) ולו ראוי להתפלל ולעבוד ולברך ולהודות כי הוא אחד. אם יאמרו כי הוא יותר מאחד, כבר כפרו בתורה שאמר' [ה] 'י' אלהינו י' אחד' [דברים ו, ד] ואמ' [ר] 'אין עוד מלבדו' [דברים ד, לה]. אם יאמרו כי

הוא אחד למה יחלקו תפלתם לאחד ביום ולאחד בלילה ולמה יחלקו בין ימות הקדש והחול ולמה הם מפרישים בין ימי התשובה ושאר ימות השנה ואיך ראויים בו כל אלה המחלוקות גם באמת יש להם לדעת כי השם ית' [ברך] הוא אחד ואחדותו מני קדם מאין ראשית ואחרית מאין שנוי דכתו' [ב] 'אני ה' לא שניתי וגו' [מלאכי ג, ד]. אם כן הוא אחד קודם שנבראו ונאצלו הספירות, שיש להם ראשית באמת וגם הם מודים שהספירות יש להם ראשית ואחרית ולהם כונת לבם בברכותיהם ותפלותיהם הלא יכירו כי לא דברו נכוחה אבל 'טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם' [ישעיה מד, יח]. סוף דבר כל דבריהם כמוץ לפני רוח וכקש, דברי תוהו שאין בהם ממש הריסת התורה וסתירה דברי מינות וכפירה ואיך יעלה על לב כל חכם לב אם כדבריהם כן הוא שאין ראוי לברך ולהתפלל לשם הראשון מאין ראשית ואחרית עלת כל העלות שקוראים הם בלשונם לו אין סוף, והעושה כן הוא בעיניהם מקצץ בנטיעות ואינו ראוי לחזות בנעם הישועות הידועות ליודעי השם ויראיו וידועות איכה (2231) לא נתבאר זה בתורה התמימה אשר נתנה השם לנו לחיי עולם שכתו' [ב] בה 'אתה הראית לדעת כי יי' הוא האלהים אין עוד מלבדו' [דברים ד, לה] איכה נדע את הדבר אשר לא דברו ה' ואיה איפה הראה לנו לדעת כל אלה ואיך לא בארו לנו כל זה רבינו הקדוש שסדר המשניות ורבינא ורב אשי שסתמו וכתבו כל התלמוד הערוך בידינו שהם עיקר מתורה שבעל פה, ואיך הניחו להיות כל ישראל טועין ונטרדין מן העולם הבא כמקצצים בנטיעות. אוי לעינים שכך רואות, אוי לאזנים שכך שומעות אוי לדור שכך עלה בימיו איך לא עצרו כח מקראי קראות יי' ולובשי אימיו איך עצרו במלין חכמיו הדור, אתם ראו החכם נשתנו עלינו הצרות ועול הגלות והגזרות האם יש בזמנינו זה בכל הבלי אמונות האומות (??)ם בייחוד השם יתברך יותר מאלה. ואם יאמרו, כי המברך והמתפלל לשם יתברך עלת כל העלות יוצר הכל נטרד מן העולם וזוכה לחיי עד ואינו נקרא מקצץ בנטיעות אלא שהם מחשבים בסכלותם כי הוא אמונת ההמון אך הם מיודעי סוד השם ומיראיו ומחכין לעלות במדרגה יתירה מן האחרים באמונתם זו. שוטים אלו מניחים אפי' [לו] לדבריהם הודאי ותופשים בידם את השמא ובודאי הם שוממין בו ונשמתם בו נשמה ושוממה ויורדים למדרגה התחתונה הפך תוחלתם וכונתם אשר איננה נכונה. סוף דבר כל איש יודע דעת חייב להרחיק דברי סכלותם.<sup>86</sup>

## חלק II

והנה כתבנו כל זה לפניכם רבותינו שבכל עיר ועיר לגלות לכם כל (2232א) הדברים האלה כי יראנו מפני החתימות אשר הטעו החותמים אליהם וגם שהוגד לנו שזייפו בחתימות הרבה מחכמי הארץ הזאת שלא חתמו בהם כן יטעו רבים(?) מאנשי הארץ אחריהם. ויתפארו בדברי כזבים לאמר בארצות בני תורה וחכמה מצאנו און ועצמה 'פן יאמרו ידינו רמה' [דברים לב, כז]. חלילה חלילה מרשע לטעות אחרי דברי המינות האל לא תהא כזאת בישראל. ושמענו כי כבר חבר אליהם ספר קראו שמו בהיר שהזכרנוהו למעלה ובו לא ראו אור וכבר הגיע אותו ספר לידינו ומצאנו בו שתלו אותו בר' נחוניא בן הקנה, חס ושלום לא היה ולא נברא ולא נכשל בו אותו צדיק ואת פושעים לא נמנה ולשון הספר ההוא וכל עניניו מוכיחים כי היה מאיש שלא היה יודע שפת ספר ואמרי

שפר. ויש בו דברי מינות וכפירה בהרבה מקומות. וגם שמענו כי חבר עוד אליהם פירוש שיר השירים וספר יצירה והיכלות ונכתבו שם דברים בדרך מינותם ופירוש קהלת ושאר ספרים. דרשו וחקרו היטב ואם הם בקרבכם בערו אותם מן הארץ ולא יהיה לכם לפוקה וחטטו אחריהם <כי> כן בערנו אנחנו הנמצאים בקרבנו. והמקום ברחמי ישלח לנו גואל ויקבץ נפוצות יהודה וישראל. ויסיר מקרב עמו ספקותם ומבוכותם והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. כתבנו כל זה בהסכמת אדננו הרב הגדול נר ישראל מורינו ר' משלם בן הרב הגדול משה (232ב) נ"ר [נטריה רחמנא] ושאר חכמי הארץ מקצתם שידעו בצנעה שרש הענין אשר הביאנו לכתוב 'המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע (ומצדיקי) הרבים ככוכבים לעולם ועד' [דניאל יב, ג] אמן סלה.

### חלק III

אע"פ [אף על פי] שכבר הסכמנו לבלתי האריך בדברים אלו יותר ודי לכל משכיל במה שכתבנו למעלה ראינו שיש תועלת לבאר סתירת דבריהם ממה שמצאנו בפירוש התלמוד הערוך שבידינו, ובוה נסתרו כל הגדות חיצונות שהם מביאין לחזק אמונתם הרעה, ותלו אותם בחכמי התלמוד חלילה להם מרשע. גרסינ' [ב] במ' [סכת] סנהדרין פר' [ק] אחד דיני ממונות.<sup>87</sup> אמ' [ר] רב נחמן האי מאן דידע לאהדורי כדרב אידי – להדר אי לא – לא ליהדר מאי היא? דאמ' [ר] ליה ההוא מינא לרב אידי, כתו' [ב]: 'זאל משה אמר עלה אל ה' [שמות כד, א] עלה אל יי' עלה אלי מבעי ליה! אמ' [ר] ליה זה מטטרון ששמו כשם רבו, דכתו' [ב] 'כי שמי בקרבו' [שמות כג, ב]. אי הכי פלחו ליה, כתו' [ב] 'אל תמר בו' [שמות כג, ב] אל תמירני בו. אם כן לא ישא לפשעכם למה לי, אמ' [ר] ליה הימנותא בידן דאפי' [לו] בפרוונקא לא קבילניה דכתו' [ב] 'אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה' [שמות לג, טז]. אמר ליה ההוא מינא לר' ישמעאל בר' יוסי, כתוב: 'ויי' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יי' מן השמים' [בראשית יט, כד] מאתו מבעי ליה אמ' [ר] ליה ההוא כובס שבקיה, דאנא מהדרנא ליה 'ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרת' [בראשית ד, כג], נשי מבעי ליה אלא משתעי קרא הכי הכא נמי משתעי קרא הכי. אמר ליה מנא לך הא (233א), אמ' [ר] ליה מפרקיה דר' מאיר שמיע לי דאמ' [ר] ר' יוחנן כי הוה דריש תילתא שמעת תילתא אגדתא תילתא מתליה. תשובת ההוא כובס היא גם כן תשובה מספקת לשאלה הראשונה ויותר נכונה ומכל מקום נמצינו למדין שאין לעבוד לשום מלאך ואפי' [לו] לזה שנא' [מר] עליו ששמו כשם רבו. ופי' כשם רבו שמטטרון בגימטריה עולה כן לשם שדי, לא שיקרא שמו בשם בן ד' אותיות, רק מפני שהוא גדול מן המנהיגים העליונים שברא הש"ם הקדמון ונתן בו כח גדול יותר מכלם עד שטעה בו אחר כמו שטעו <אלו> הנזכרים למעלה. ואפשר כי שמו נאמ' [ר] על שם כח ומעלה, ואמרם כשם רבו להפלגת הכח הגדול שנתן בו השם, לא שיהיה שוה לו, שהרי תראה שהוא העבד והשם יתב' [רך] הוא הרב, וכמו שאמרו בהרבה מן ההגדות שקרא עצמו 'אני שר צבא ה' וגו' [יהושע ד, יד] בענין יהושע ביריחו. אבל שם בן ד' אותיות והם יו"ד ה"א ו"ו ה"א אין ספק כי אותו שם הוא המיוחד לשם ית' [ברך] לבד, כמו שכתב ה"ר משה.<sup>88</sup> ואע"פ (=וואף

87 בבלי, סנהדרין לח ע"ב.

88 מורה הנבוכים, חלק ראשון, פרק סג.

על פי) שמצינו במקומות במקרא כגון במראה הסנה. 'וירא אליו מלאך יי' בלבת אש מתוך הסנה' וגו' [שמות ג, יב] וכתו' [ב] 'ויקרא אליו יי' מתוך הסנה' [שמות ג, ד] ונאמר 'אני יי' אלהי אברהם' וגו' [שמות ג, ו] רוצ' [ה] לומר שקרא אליו השם על ידי המלאך שבא בשליחותו אליו ואמרו 'אני יי' השליח מדבר על לשון השולח. כן כתבו החכמים המחברים. ועוד נוכל לומר' [ר] כי מה שאמ' [ר] 'ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה' [שמות ג, ד] לא שהמלאך היה קורא כי המלאך הוא היה המופת הנראה בלבת אש מתוך הסנה. והשם ית' [ברך] השרה כבודו בתוך אותו המופת וקרא אליו לא שהמלאך (2233) היה קורא. וכן אמרו 'ויאמר יי' לה' [בראשית ו, כג] על ידי שם, כלומר' [ר] שהיא הלכה לבית מדרשו של שם לדרוש דבר הקב"ה על זה כמו שמצינו במקרא שהיו בני אדם באין אל הנביאים לדרוש על ענינם. ושם היה נביא ואמר לו השם ברוח הקדש מה שיאמר לה בשליחותו של מקום, וזהו 'ויאמר יי' לה' לא שירצה לומר' [ר] ששם היה נקרא כשם המקום ית' [ברך]. ואע"פ [ואף על פי] שאומרים שמצאו בחיצונות לשם מלאך קורא יי' הקטן וגם נשתבשו בהם מקצת מחכמי הדור, אין ראוי לסמוך עליהם שהרי אינן שניות וסדורות בתלמודנו, גם אפשר שאנשים שאינם בעלי אמונה נכונה כתבו אותם הדברים ותלו אותם בחכמי התלמוד חס ושלום בסודם לא באה נפשם, וכן כתבו הגאונים החסידים וכמו שכתבנו למעלה, דכל מתנית' [ין] דלא מתניא ברבי ר' חייא ור' הושעיא לאו מתרצת היא. ואף גם זאת אם עלה על דעת שום חכם בעל אמונה שיקרא שום מלאך יי' הקטן, חס ושלום שלא עלה בדעתו שיתפללו אליו ויברכו וירוממו רק לשם הגדול על כל האלהים בורא הכל עלת כל העלות וסבת כל הסבות הקדמון מאין תחלה והאחרון בלי תכלה כמו שאמ' [ר] החסיד נביאו 'ואתה הוא ושנותין לא יתמו' [תהלים כב, כח] ואין ראוי לפרוש מן הגדול ולהתפלל לקטן שנברא ונאצל, והלא הכתובים הרבה מוכיחים כי לשם ית' [ברך] הגדול על הכל, לו ראוי לתת התהלות והתפלות וההודאות כמו שכתו' [ב] 'עתה ידעתי כי גדול יי' מכל האלהים' וגו' [שמות יח, יא] וכתו' [ב] 'הודו לאדני האדונים' וגו' [תהלים קלו, ג], וכאלה רבים. ועוד ראייה על (2234) זה מה שדרשו רבותינו 'בלתי ליי' לבדו' [שמות כב, יט], הקין<sup>89</sup> כל העבודות כלן לשם המיוחד. תראה מזה כי דעתם באמת על דרך שכתבנו שאם יקרא שום מלאך ושם נברא על שם זה אין זה שם המיוחד. וכל הנוטה מזה להתפלל ולעבוד לשום נברא בעולם ומסיר כונתו בתפלתו וברכותיו מן הבורא הקדמון מאין ראשית ואחרית אין לו חלק ביי' אלהי ישראל, והוא באמת נטרד מן העולם הזה והבא כאחד מכל העובדים לעבודה זרה שאין הפרש לעובד ע"ז [עבודה זרה] בין מי שעובד למיכאל השר הגדול ולשמש ולירח ולכוכבים למי שעובד ליתוש קטן. כי שניהם עובדי ע"ז [עבודה זרה] הם כמות זה כן מות זה. והנה בארנו בזה באור בדרך קצרה לכל המקראות שיקשו עלינו אלו המינין וישתבשו בהם. כת' [וב] 'ויאמר יי' אל השטן יגער יי' בך השטן ויגער יי' בך הבוחר בירושלים' [זכריה ג, ב]. כי יש לפרש שהוא כפל לשון, כגו' [ן] נשי למך דמשתעי קרא הכי, וכגו' [ן] 'ויי' המטיר על סדום וגו' מאת יי' וגו' [בראשית יט, כד], וכמו שכתו' [ב] למעלה שקבלנו פירושי הדבר מר' מאיר שהיה מאיר פני כל החכמים בחכמתו<sup>90</sup> ונתנה נבואה לחכמים, הש"ם ברחמי יאר פניו אתנו סלה ויקים בנו מקרא

89 התקין?

90 עירובין יג, ב.

שכתו[ב] 'נר לרגלי דבריד ואור לנתיבות' [תהלים קיט, קה]. אביא עוד ראיות לסתר אותן הגדלות שטעו בהן, כתו[ב] 'ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כיי' אלהינו בכל קראנו אליו' [דברים ד, ז]. וגרסי[נן] בירושלמי בסוף מסכת ברכות<sup>91</sup> בשר ודם יש לו פטרון, אם באת לו עת צרה אינו נכנס אצלו פתאום אלא הולך ועומד על פתח חצרו (234ב) פטרוני והוא קורא לעבדו או לבן ביתו והם אומרי[ם] לו איש פלוני מבחוץ, אבל הקב"ה אינו כן, אלא אומ' [ר] הקב"ה אם באת לך עת צרה לא תצרח לא למיכאל ולא לגבריאל אלא לי צוח ואני עני לך, הדא היא דכתו[ב] [ב] 'והיה כל אשר יקרא בשם יי' ימלט' [יואל ג, ה]. נוכל להוכיח מזה שאין לקרא לשום מלאך בעת צרה ואף בענין שיקרא לו שיבקש רחמים עליו לפני הקב"ה שהרי המשל שהביא בזה הוא שמי שבאת לו עת צרה עומד על פתח חצרו של פטרונו וקורא לעבדו או לבן ביתו אינו קורא לעבד כדי שיעזמו הוא עצמו אלא שהעבד יקרא לאדון ואעפ"כ [ואף על פי כן] או[מר] שאין ראוי זה אצל הקב"ה ולא יקרא לו אלא לו לבד, לא לשום מלאך ולשום אמצעי בעולם, ועל זה נאמ' [ר] 'והיה כל אשר יקרא בשם יי' ימלט' [יואל ג, ה]. וכן נראה האמת שהרי לא תמצא בכל עשרים וארבעה ספרים בכמה צרות שהיו לישראל ליחידים ומרובים שיקראו לשום מלאך שיתפלל ויבקש רחמים עליהם אלא לש"ם ית[ברך] לבדו היו קוראים וצועקים ומתפללים לפניו, כמו שתמצא באברהם והאבות ומשה ויהושע ושמואל ואלהיו וכל ישראל וכל הנביאים כלם איש לא נעדר. ועל זה נהגו ברוב המקומות שאין אומרים מכניסי רחמים הכניסו רחמינו וכו'. ובאותם מקומות שנהגו לאמרו יש לומר שחם ושלוש שלא היה דעת החכמים שיבקשו מן המלאכים לבקש עליהם רחמים כמו שבארנו, אלא כך רוצה לומר כבר הזהיר השליח צבור את הצבור שישבו הפושעים והחוטאים (235א) שבהם בתשובה לפני המקו"ם וכמו כן מזהיר עתה את החסידים והצדיקים שבהם שיתפללו על דורן. ורבו תחנונות ובקשות לרחם על הדור כמו שמצינו שהכהן הגדול נענש על הרצח לפי שהיה לו לבקש רחמים על דורו, ועל כונה זו ראוי לאומרו לא לכונת המל"א <א> כים כמו שבארנו. ואם ירצה לומ' [ר] מי שירצה שלכונת מלאכי רחמים נאמ' [ר] זה ואינה בדרך מינות וכפירה מכל מקום ראוי להרחיק כונה זו מאד שזאת תהיה סבה לטעות אחר מלאך אחד או יותר שיחשוב האדם כי בהתפללו וצעקו לאותו מלאך שיתפלל בשבילו למקום ית[ברך] די לו בכך, גם יחשוב שיותר ויותר תהיה תפלת המלאך מק<ו> בלתי מתפללת. והנה יסיע עצמו כל איש ואיש מקדמונו של עולם.<sup>92</sup> ועל דרך זה כתב הר"ם (=הרמב"ם) שהוחל הטעות בימי אנוש<sup>93</sup> והיו המקטרים למלאכת השמים חושבים שיהיו הם אמצעיים בינם לבין המקום עד שנשכח מלבם דור אחר דור אמונת השם והיו עובדים לאמצעים לבד, ועל זה הזהירה התורה לעבוד ולקטר ולזבח ולעשות שום עבודה רק לש"ם המיוחד לבד כמו שכתוב 'זובח לאלהים יחרם בלתי ליי' לבדו' [שמות כב, יט], ודרשו בסנהדרין [סג ע"א] 'ריקן כל העבודות כלם לשם המיוחד'. וכן במקומות רבים לא הפליג בין שתהיה העבודה לקבלו עליו באלוה או כדי שיתפלל בשבילו למקום, וכיון שכן כל שכן שהתפילה אסורה להם בשום ענין שהרי התפלה נקראת עבדה דכתו[ב] [ב] 'אלהך

91 ירושלמי, ברכות ט, א (יג ע"א).

92 בראשית רבה (אלבק) לח, ז, עמ' 356; מא, ז, עמ' 394.

93 הלכות עבודה זרה א, א.

די אנט פלח בתדירא הוא ישיזבינג' [דניאל ו, ז]. ודרשו רבותינו וכי יש פולחן בבבל, אלא הוי אומר זו תפלה (235b) ולא עוד אלא היא הגדולה והנכבדת מכל העבודות כמו שדרשו על מקרא זה 'גם כי תרבו תפלה אינני שומע' [ישעיה א, טו] במסכ' [ת] תענית, לכך יש לכל אדם להשתדל ולמחוק מסדרי התפלות כל שם מלאך בבקשה או יהי רצון שכתבום אנשים חסרי דיעה ואף אם היו רגילים במושא ומתן של הלכה, ולא היו מבחינין ויודעים, לעשות רע או אפשר שכתבום תחלה בעלי הכתות מן האמונות שאינן נכונות והטעו בהם רבים מהמון העם המוצאים אותם כתובין ואין בהם דעת נכונה להבחין בין האמת להפכו, והש"ם ברחמיו יהפך לב העובדים לזולתו לעבדו ולהכיר ולהאמין יחודו ולקרא כלם בשמו כמו שכתו' [ב] 'כי אז אהפוך את עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם יי' ולעבדו שכם אחד' [צפניה ג, ט]. אמן אמן סלה.